

VZPOSTAVLJANJE EVROPSKEGA MODELA IZOBRAŽEVANJA NA FAKULTETI ZA FARMACIJO UNIVERZE V LJUBLJANI

SETTING UP OF THE EUROPEAN MODEL OF EDUCATION AT THE FACULTY OF PHARMACY OF THE UNIVERSITY OF LJUBLJANA

AVTORJI / AUTHORS:

Prof. dr. Borut Božič, mag. farm.
Izr. prof. dr. Bojan Doljak, mag. farm.
Prof. dr. Julijana Kristl, mag. farm.

*Univerza v Ljubljani, Fakulteta za farmacijo,
Aškerčeva 7, Ljubljana, Slovenija*

NASLOV ZA DOPISOVANJE / CORRESPONDENCE:
E-mail: julijana.kristl@ffa.uni-lj.si

1 EVROPEIZACIJA VISOKOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

Slovenija, pa tudi širša skupnost, ki ji pripadamo, se je v preteklih desetletjih dodobra spremenila. Z osamosvojitvijo Slovenije, potem z vstopom v Evropske integracije in širše evropske prenovne različnih sistemov, se je tudi visoko šol-

POVZETEK

Z vstopom Slovenije v Evropsko skupnost se je naše visokošolsko izobraževanje soočilo z množico izzivov in je zdaj enakovredno vključeno v evropski visokošolski prostor. Članek opisuje vzpostavitev evropskega modela visokošolskega izobraževanja na Fakulteti za farmacijo Univerze v Ljubljani, ki vključuje evropeizacijo visokošolskega izobraževanja v Evropi in pri nas, zagotavljanje kakovosti, priložnosti in izzive, ogroditve kvalifikacij, odprtost Fakultete za farmacijo v okolje in prvo zunanjo institucionalno presojo. Primerjava farmacevtskih študijskih programov v Evropi je pokazala, da je naš program ustrezno uravnotežen in skladen s priporočili Evropskega združenja farmacevtskih fakultet iz leta 2018.

ABSTRACT

With Slovenia's accession to the European Community, our higher education has faced many challenges and is now, more than ever, equally involved in the European higher education area. The article describes the establishment of a European model of higher education at the Faculty of Pharmacy at the University of Ljubljana. It includes the Europeanisation of higher education in Europe and here, quality assurance, opportunities and challenges, qualifications framework, openness of the Faculty of Pharmacy to the community, and the first external institutional evaluation. Comparison of pharmacy study programs in Europe has shown that our pharmacy program is appropriately balanced and in line with the recommendations of the European Association of Faculties of Pharmacy from the year 2018.

stvo soočalo s paleto izzivov in zdaj, bolj kot kdajkoli prej, deluje v širšem okolju in v sozvočju z drugimi podsistemi. V Evropi segajo začetki skupnega visokošolskega izobraževanja v leto 1999 s podpisom Bolonjske deklaracije, Slovenija pa je pričela z uvajanjem bolonjskih načel s spremembo Zakona o visokem šolstvu (ZViS-D 2004) (1). V tem času je Evropska komisija ugotavljala, da je za uresničitev strategije Evropa 2020 posodobitev visokega šolstva potrebna in nujna. Le če bo ustrezno podprta, bo lahko motor evropske inovativnosti, konkurenčnosti, socialne kohezije ter ključna gonilna sila za rast in delovna mesta. Torej načela Bolonjske deklaracije v veliki meri izhajajo iz

razumevanja globalizacije sodobnega gospodarstva, ki gradi na izobraženosti prebivalstva in visoki stopnji mobilnosti državljanov. Evropsko visoko šolstvo naj bi tako doseglo enotnejšo strukturo. Posebej je potrebno poudariti, da so v bolonjskih študijskih strukturah predvideni prehodi vsaj v dveh smereh. Prvi prehod je v vertikalni smeri, tj. znotraj dane discipline, vse pogosteje pa tudi med dvema različnima institucijama (ali več), česar v Sloveniji pred tem nismo bili vajeni. Drugi prehod je v horizontalni smeri, praviloma med sorodnimi disciplinami, kar spodbuja sodelovanje in interdisciplinarne kvalifikacije, ki so za trg dela vse bolj zanimive.

Evropsko razsežnost visokošolskega izobraževanja je bilo mogoče doseči le s takšno posodobitvijo visokega šolstva, ki je zagotavljala partnerstvo med državami članic, in povečanjem finančnega proračuna za obdobje 2014–2020, namenjenega za »naložbe v znanje«, kamor sodijo zlasti nove digitalne tehnologije in prosto dostopni izobraževalni viri. Evropska komisija je imela pri evropeizaciji visokega šolstva dejansko le podporno vlogo v sodelovanju z organi držav članic pri osvetlitvi dileme, kaj deluje in kaj ne, določitvi skupnih ciljev in spodbujanju izmenjave dobrih praks med članicami. Dejanja so bila usmerjena v pripravo enotnih dolgoročnih usmeritev za vse članice hkrati, implementacijo zastavljenih ciljev in poročanje. Države so bile relativno samostojne pri oblikovanju strukture, vsebin in vrste programov, skrbi za večjo preglednost, mobilnost, mednarodno izmenjavo in sodelovanje. Države članice EU so v prvi vrsti same odgovorne za svoje sisteme izobraževanja in usposabljanja, visokošolske institucije pa so pri tem avtonomne. Posodobitev visokošolskih sistemov v EU in pri nas je bila odvisna od sposobnosti univerz za razvoj temeljnega znanja in način posredovanja študentom.

V obdobju od podpisa Bolonjske deklaracije do leta 2010 so ministri za izobraževanje članic EU postopno izoblikovali naslednje skupne cilje (1):

- zagotavljanje kakovosti visokega šolstva,
- sprejem trisopenjskega sistema študija,
- pospeševanje mobilnosti študentov ter akademskega in administrativnega osebja,
- vzpostavitev kreditnega sistema (ECTS) za vrednotenje študijskih obveznosti,
- oblikovanje lahko prepoznavnih in primerljivih stopenj (s pregledno sestavo in izvedbo študijskih programov in dokumentacije v obliki priloge k diplomii),
- aktivna udeležba visokošolskih zavodov, učiteljev in študentov v snovanju prenove programov in sodelovanje študentov pri upravljanju visokega šolstva,
- spodbujanje evropske dimenzije v visokem šolstvu,

- spodbujanje privlačnosti evropskega visokošolskega prostora,
- vseživljenjsko učenje,
- evropski visokošolski prostor in evropski raziskovalni prostor (dva stebra na znanju temelječe družbe).

Bolonjska reforma je pomenila in še pomeni izjemen premik v izgradnji širše evropske skupnosti, območja svobodnega ustvarjanja in prenosa znanj. Ključna vprašanja o strukturi in vsebini študijskih programov (predvsem glede razmerja med tradicijo in novimi znanstvenimi vsebinami), pa tudi o razmerju do novih bolonjskih načel so bila rešena med prenovo študijskih programov (1). Programi naj bi zagotavljali zadostno znanje, spretnosti in kompetence, namenjene uspešnemu opravljanju poklicev na visoki zahtevnostni ravni, ter odgovornost diplomantov do širših družbenih in svetovnih dogajanj. Primerjava s sorodnimi evropskimi študijskimi programi, ki je bila potrebna za pripravo in akreditacijo programov, je večinoma omogočala le vsebinske zglede, ne pa tudi sistemskih rešitev. Ne glede na to odlikujejo naše akreditirane študijske programe sodobna vsebina in učni izidi, kakovost in raznolikost izvedbe, pa tudi odprtost in mobilnost med programi doma in v mednarodnem prostoru. Vsekakor je vključenost študentov v celoten proces prenove bistveno pripomogla k večjemu upoštevanju njihovih interesov, pobud in kritik. Bolonjska reforma gotovo ni izpolnila vseh pričakovanj, je pa nesporno odprla visokošolski prostor, omogočila večjo stopnjo izbirnosti, mobilnosti in zaposljivosti.

Tehten razmislek univerz, zlasti o njihovi izobraževalni dejavnosti in »finančni avtonomiji«, zahteva odgovorno gospodarjenje za doseganje pričakovanih izobraževalnih in raziskovalnih rezultatov. Odgovornost univerz upravičeno pričakujejo tudi študentje, ki so v tem času postali vplivnejši soustvarjalci visokošolskega prostora (3).

2 ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI

Pojem kultura kakovosti pomeni sprejemanje kakovosti kot skupne vrednote in zavezo vseh članov institucije, tako zaposlenih in študentov kot vseh ostalih vključenih deležnikov, k njenemu nenehnemu izboljševanju (2). Kultura kakovosti temelji na poslanstvu, viziji in strateških ciljih ter vrednotah visokošolskega zavoda. Sistem kakovosti je na Univerzi v Ljubljani (UL) zaživel ob sprejemu prve strategije UL (2006–2009) in se nadgrajuje v skladu s cilji na tem

področju. Za razvoj kulture kakovosti na članicah UL so odgovorna vodstva univerze in članic, pri razvijanju in zagotavljanju kakovosti pa morajo sodelovati vsi zaposleni in študenti (slika 1) (3, 4).

Fakulteta za farmacijo UL se zaveda odgovornosti za pripravo in kakovostno izvajanje študijskih programov ter zagotavljanje predvidenih kompetenc diplomantov na vseh treh stopnjah izobraževanja. Programi so naravnani k učnim ciljem in usmerjeni k študentom, zato je potrebno preverjati

in razvijati tudi nove učne pristope in metode poučevanja. Osnova za kakovostno pripravo in izvajanje študijskih programov je intenzivno znanstveno in aplikativno raziskovalno delo. Tretja dimenzija družbene odgovornosti Fakultete je hiter in učinkovit prenos obstoječih ter doma in v svetu razvitih novih znanj v prakso, kar Fakulteta dosega s široko paleto zdravstvenih in gospodarskih organizacij, kjer so zaposleni njeni diplomanti, z vključevanjem strokovnjakov iz prakse v izobraževalno delo, z organizacijo vseživljenj-

Slika 1: Zagotavljanje kakovosti na Fakulteti za farmacijo Univerze v Ljubljani.
Figure 1: Quality assurance at the Faculty of Pharmacy University of Ljubljana.

skega izpolnjevanja in usposabljanja, s spodbujanjem podjetništva in tudi s projektnim razvojno-raziskovalnim sodelovanjem.

Namen sistema kakovosti Fakultete je, da pripomore k doseganju zastavljenih strateških ciljev, zazna šibke in močne točke vsakega od procesov in služi kot orodje za sistematično izboljševanje na vseh področjih delovanja (4). Fakulteta redno izvaja samoevalvacijo posameznih aktivnosti, jih preverja in po potrebi sprejme ukrepe za izboljšanje. Ob tem ugotavljamo, da se je zavedanje in razumevanje odgovornosti za kakovost bistveno povečalo. To se kaže kot »živa« sprememba dejanj in ne le kot sprememba pravil in drugih dokumentov sistema kakovosti.

3 PRILOŽNOSTI IN IZZIVI

Delovanje Fakultete v obdobju zadnjih dveh desetletij so močno zaznamovali trije ključni zunanji dejavniki:

1. Na podlagi bolonjske reforme smo v letih do 2008 oblikovali in akreditirali dva prenovljena in tri nove študijske programe, ki smo jih nato začeli postopoma izvajati. Skupaj z drugimi članicami UL smo prenovili tudi doktorski študijski program kot interdisciplinarni program Biomedicina z več polji (5, 6).
2. Ob prelomu desetletja smo beležili ugodno rast prihodkov, tako javnih po Uredbi kakor tržnih, števila študentov in števila zaposlenih. Rast se je odražala v nabavi opreme, saj smo leta 2010 kupili 400-megaherčno napravo za jedrsko magnetno resonanco in mikročitalec z robotsko roko, kasneje pa še druge, ter v dobrih raziskovalnih rezultatih, saj je bila Fakulteta leta 2011 četrta po številu znanstvenih objav na UL in prva po citiranosti v absolutnih številkah brez korekcije na velikost članic.
3. Pogoje delovanja je popolnoma spremenila finančna in gospodarska kriza, ki je v obliki zakonskih ukrepov omejevanja ob hkratnem znižanju financiranja sistemsko posegla v pogoje delovanja brez možnosti prilagajanja. Padeč v letu 2012 je nastal sredi koledarskega leta z Zakonom za uravnoteženje javnih financ (ZUJF). Stanje iz leta 2011 je bilo nominalno preseženo šele leta 2018, realno pa tudi v 2019 še ne.

Od notranjih dejavnikov sta bila pomembna dva. Prvi dejavnik je bil soočenje z dejstvom, da ob rasti Fakultete organiziranost in informacijski tokovi iz obdobja njenega nastanka ne ustrezajo več. Po večletnih razpravah in

dogovarjanjih na senatu so bila leta 2013 sprejeta nova Pravila o organizaciji in delovanju Fakultete za farmacijo (7). Drugi dejavnik je bila odločitev za izvedbo zunanje inštitucionalne evalvacije (nemška agencija ASIIN), kjer je bila pot samoevalvacije že sama po sebi glavni doseženi cilj. V tem procesu smo sprejeli preoblikovano vizijo Fakultete, v katero smo zapisali svojo zavezo o odprtosti v svet, razpoznavnost v regiji in širše na eni strani ter skrb za dobrobit slovenskih državljanov in utrjevanje slovenske samobitnosti na drugi strani (6). To nista nasprotujoča si pola. Samobitnost ne pomeni samozadostnosti v stilu zapiranja v lastne okvire domačega vrta; odpiranje v svet ne pomeni slepe preslikave modelov, ki so se mogoče pokazali v drugačnem okolju dobri, niso pa ustrezni za slovenski prostor. Kako smo torej to vizijo v preteklem desetletju izpolnjevali? Kako smo nadgrajevali dosežke vseh preteklih desetletij od prvih začetkov organiziranega študija farmacije takoj po drugi svetovni vojni in od popolnega izvajanja programa v letu 1960, katerega 60. obletnico praznujemo?

Vsekakor se moramo ob pregledu aktivnosti na področju pedagoškega dela zavedati, da je slednje močno podprto z raziskovalnim delom. Na Fakulteti namreč znanje tudi ustvarjamo in ne zgolj širimo. S kritičnim odnosom udeležujemo vizijo v vsakodnevni aktivnostih celotne skupnosti pedagogov, študentov, strokovnih in tehničnih delavcev, gradimo na lastnem znanju, nabiramo izkušnje v mednarodnih izmenjavah in gostovanjih, se povezujemo doma in v mednarodnem prostoru in premišljeno izbiramo rešitve (8).

4 OGRODJE KVALIFIKACIJ

Slovenija je po zaključku prenove izobraževalnih programov pripravila Slovensko ogrodje kvalifikacij (SOK), ki predstavlja javno dostopen informacijski sistem in omogoča vpogled v vse posamične kvalifikacije, ki jih je mogoče pridobiti v Sloveniji po javno veljavnih izobraževalnih programih in katalogih standardov strokovnih znanj in spretnosti. Na ta način sta se povečala preglednost kvalifikacij v državi ter njihovo ujemanje z evropskim ogrodjem kvalifikacij. Vsako kvalifikacijo predstavlja trajanje programa za pridobitev kvalifikacije, število pridobljenih kreditnih točk, raven v slovenskem ogrodju kvalifikacij (10 ravni), učni rezultati, sistem zaključevanja in ocenjevanja, kriteriji za napredovanje po programu, pogoji za pridobitev javne listine, izobraževalna institucija ter pogoji za prehod na višje ravni izobraževanja

ali usposabljanja. Opisi kvalifikacij vsebujejo po zakonu obvezne sestavine študijskih programov, ki so relevantni za delovno in družbeno okolje. Temu delu študijskega programa, ki je tako izhodišče kot cilj visokošolskega študija na posameznem področju, velja nameniti posebno pozornost tako pri pripravi novih programov kot pri akreditaciji in podaljševanju akreditacije. Fakulteta se je proaktivno vključila v postopek nastajanja kvalifikacijske strukture v Sloveniji na področju zdravstva in farmacije.

Skozi ustrezno uravnoteženje kompetenc in s poslušom za potrebe stroke smo tako ob sodelovanju Fakultete in Zbornice laboratorijske medicine Slovenije uspeli umestiti univerzitetni in magistrski program Laboratorijske medicine v nacionalno ogrodje kvalifikacij na način, da predstavljata po vsebini in obsegu modelni predmetnik za vse, ki vstopajo v specializacijo medicinske biokemije. S tem Fakulteta nadaljuje svoje poslanstvo nosilke izobraževanja na področju klinične biokemije kot največjega dela laboratorijske medicine (10). Za razliko od farmacije, kjer je nosilec stroke diplomant magistrskega programa, je nosilec v laboratorijski medicini specialist.

5 ODPRTOST FAKULTETE ZA FARMACIJO V OKOLJE

Fakultetno poslanstvo glede odprtosti, odzivnosti, akademske odgovornosti in razpoznavnosti, pa tudi ustrezne umeščenosti slovenskega znanja in izkušenj v širši prostor smo v preteklem obdobju dosegali skozi različne mehanizme.

Na lokalni/nacionalni ravni smo organizirali vsakoletna tematska vseživljenjska izobraževanja in usposabljanja, na katerih se je v desetih letih srečalo več kot 2000 alumnov in drugih udeležencev. Prav tako smo za Lekarniško zbornico Slovenije izvajali teoretični del strokovnih zdravstvenih specializacij – oblikovanje zdravil, preizkušanje zdravil, lekarniška farmacija, klinična farmacija, farmakognozija, v zadnjih letih pa tudi radiofarmacija, za Zbornico laboratorijske medicine Slovenije pa teoretični del specializacije medicinska biokemija. V študijski proces smo vključevali strokovnjake iz prakse kot vabljene predavatelje z izkušnjami, mentorje praktičnega usposabljanja, somentorje zaključnih del in raziskovalnih nalog. Pri tem so pomembno vlogo odigrali tudi projekti z gospodarstvom in javnimi zavodi ter inštitucijami, v katere so bili vključeni študenti.

Fakulteta je nadaljevala z izrednimi razširjenimi sejami senata, vpeljanimi 2008 za obravnavanje sistemskih vprašanj bolonjske prenovitve in realizacije. Razprave so se zaključile s sklepi senata, ki so bili izvršljivi že v jeseni za novo študijsko leto. Z letom 2015 so se tovrstne seje preoblikovale v pedagoške konference, ki predstavljajo odprt forum pedagogov, raziskovalcev in študentov glede izzivov na področju kakovosti študija. Njihovi zaključki se v obliki priporočil posredujejo Senatu fakultete, ki sprejme ustrezne ukrepe. Hkrati so bili izjemnega pomena redni mesečni sestanki prodekanov za študijske zadeve na UL, ki jih je uvedla takratna prorektorica, in so pomenili učinkovit prenos dobrih praks med članicami v fazi uvajanja bolonjskih programov. Kar nekaj izkušenj in rešitev s Fakultete se je razširilo tudi na druge članice UL.

Kot odgovorna inštitucija, ki prispeva k sooblikovanju prihodnosti in ki z ustvarjanjem in širjenjem znanstvenih spoznanj deluje v dobrobit slovenskih državljanov in splošnemu razvoju, smo se vedno obračali k prihodnosti. Da bosta slovensko zdravstvo in gospodarstvo tudi v prihodnje dobivala strokovno usposobljene diplomante, ki se bodo sposobni soočati tudi z vprašanji, za katere danes niti ne vemo, da bodo obstajala, smo načrtovali ne samo sprotne prilagajanje programov (reakreditacije), temveč tudi druge pogoje za delo. Omejevanja s strani krizne zakonodaje (ZUJF) so od 2012 dalje neposredno vplivala na nezmožnost izpolnjevanja obvez iz zakona o visokem šolstvu, da imajo študenti pri rednem napredovanju pravico dokončati študij pod pogoji, ki so veljali ob vpisu. Omejitve so vplivale na kakovost izvajanja (večje skupine na vajah in seminarjih, združeno izvajanje podobnih predmetov, manj individualnega dela ...), vendar se slednji nismo odrekli, čeprav na račun obremenitev zaposlenih. Ob tem smo se seveda soočili z vprašanjem, koliko je smiselno zmanjševati vpisna mesta na smeri farmacija, ko pa vemo, da farmacevtska industrija v Sloveniji prispeva kar 5 % bruto nacionalnega dohodka in se s kapacitetami pri nas celo širi. Če prištejemo še dodano vrednost farmacevtov v javnem in zasebnem sektorju v preskrbi ter učinkoviti in varni uporabi zdravil, potem je jasno, da je zgornje vprašanje zgolj retorično. Vpis bi morali še povečati, toda celo za obstoječi obseg programa nam manjka več tisoč kvadratnih metrov laboratorijskih površin in predavalnic, pa tudi kadra. Kljub temu, da nekatere omejitve še vedno veljajo in da financiranje ni optimalno, smo se kot odgovorna inštitucija odzvali na potrebe družbe in v zadnjih letih postopoma večali število vpisnih mest glede na znižane številke sredi krize.

Akreditacija prenovljenih ali novih programov je bila zaključena do leta 2008, sedem let pozneje pa je bilo potrebno

vse programe ponovno akreditirati, kar je sovpadalo z zaključevanjem izvajanja starih programov. Za enovit magistrski študijski program farmacija je to pomenilo, da smo komajda izpeljali eno generacijo študentov v celoti, že smo se morali pripraviti na reakreditacijo. Glede na finančne in kadrovske omejitve ter prostorsko stisko je bilo izpolnjevanje reakreditacijskih zahtev vse prej kot enostavno in sploh ne samoumevno. Celoten proces reakreditacije posameznih programov je potekal tri leta, od 2014 do 2016 (11). Za vse programe smo dobili sklepe o akreditaciji za maksimalno obdobje, to je sedem let. Uspešno opravljeni akreditacijski postopki Nacionalne agencije za kakovost v visokem šolstvu (NAKVIS) so pokazali, da kljub omejitvam izvajamo študijske programe odlično.

Na mednarodni ravni smo gradili na odprtosti izmenjav ljudi (študentov, pedagoških in strokovnih delavcev) in izkušenj. Mednarodno izmenjavo študentov smo leta 2011 v organizacijskem smislu prenesli z ravni koordinatorskega na novo oblikovano mesto prodekana za mednarodno sodelovanje. To je omogočilo bolj strateški pristop k načrtovanju in bolj sistematično upravljanje izmenjav. K internacionalizaciji kot elementu odprtosti v mednarodno okolje sodi tudi vključevanje tuje e-literature, mednarodnih baz podatkov, primerov iz mednarodnih praks, pa tudi sodelovanje v mednarodnih raziskovalnih projektih, katerih izkušnje in znanje se prelivajo v pedagoški proces (»internationalizacija doma«).

Odprtost Fakultete v evropski prostor predstavlja vključenost v aktivnostih matične mednarodne organizacije, to je Evropskega združenja farmacevtskih fakultet (EAFP), že od njenega nastanka v letu 1992. V letih 2008–2011 smo se vključili v skupni projekt Pharmine, katerega rezultati so bile analize po posameznih državah (*country report*) (8) in primerjava programov izobraževanja, usposabljanja in zaposlovanja farmacevtov v Evropi.

Jubilejno 20. konferenco EAFP z okoli 145 udeleženci, pretežno dekani in prodekani iz več kot 30 držav s treh kontinentov, smo organizirali v Ljubljani na temo »Znanstveno temeljčje izobraževanje: za boljša zdravila in boljšo skrb za paciente« (9).

V nadaljevanju smo kljub dokaj togim pravilom NAKVIS-a, vezanim na strukturo programa, sledili sodobnim pedagoškim tokovom in uvajali v študij kompetenčne modele. Vključili smo se tudi v mednarodni projekt analize kompetenc farmacevtov PHAR-QA »Zagotavljanje kakovosti izobraževanja in usposabljanja evropskih farmacevtov«, ki ga je financirala Evropska agencija za kulturo in izobraževanje (EACEA). Fakulteta je v okviru projekta koordinirala aktivnosti 18 držav v eni od štirih regij evropskega prostora. Cilj projekta je bil vzpostavitev evropske mreže zagotavljanja

kakovosti v izobraževanju in usposabljanju farmacevtov. Potek in rezultate smo objavili v več člankih (12). Tudi s tem je Fakulteta izpolnjevala svojo vizijo in poslanstvo širjenja znanstvenih spoznanj, graditve na lastnem znanju in sooblikovanja smernic v širšem evropskem prostoru tudi preko Obzorja 2020.

Po zaključku EU projekta PHAR-QA smo preverili, ali naš program farmacije omogoča študentom pridobivanje vseh mednarodno ovrednotenih kompetenc. Študijski program farmacija smo kartirali po uveljavljeni metodologiji Delfi. Ugotovili smo, da naš program naslavlja vse kompetence s seznama, toda hkrati tudi kritično ugotovili, da so v seznamu šibko zastopane nekatere, ki jih naš program vsebuje, ker so ključne za slovenski in tudi mednarodni prostor. To so kompetence s področja znanstvenega dela, zlasti razvoja in izdelave zdravil, ki se pogosto šteje kot specializacija in ne kot sestavina temeljnega farmacevtskega študija (13). To pa hkrati pomeni, da so diplomanti slovenskega programa farmacija z evropske perspektive nadpovprečno široko izobraženi – torej da delodajalci v gospodarstvu sprejmejo odlično izobražene farmacevte, sposobne soočanja z izzivi 21. stoletja. Seveda pa v petletnem študiju ne glede na kakovost in zgoščenost ni mogoče naučiti vsega. Še vedno gre za farmacevte z »izkušnjami novincev« glede na kategorije na tem področju: novinec, delavec z omejenimi izkušnjami, izkušen delavec, ekspert (14). Pridobivanje izkušenj v delovnem okolju je odvisno od zahtevnosti delodajalcev, prav tako usmerjeno stalno poklicno usposabljanje, pri čemer z organizacijo tovrstnih usposabljanj sodeluje tudi Fakulteta. Študijski program Fakultete tako vsebuje ustrezno uravnoteženost, ki je skladna s priporočili Evropskega združenja farmacevtskih fakultet iz leta 2018, ki govori o štirih stebrih relevantnega izobraževanja farmacevtov: i) uravnoteženje znanstvenega in strokovnega dela, ii) izobraževalne metode z možnostjo praktičnega in eksperimentalnega pristopa, iii) priprava na delo v skupinah in iv) pripravljenost na vseživljensko usposabljanje in inovativnost (15). Vsa spoznanja o vrednotenju programa farmacije smo v največji možni meri prenesli tudi na druge programe, ki jih izvaja Fakulteta.

6 PRVA ZUNANJA INSTITUCIONALNA PRESOJA FAKULTETE ZA FARMACIJO

Ob spremembah študijskih programov, ob spremembah notranje organiziranosti in ob zavzetosti za kakovost na

vseh področjih dela, smo se leta 2014 odločili za pogled v ogledalo, to je prvo zunanjo inštitucionalno presojo Fakultete v njeni celotni zgodovini delovanja od ustanovitve samostojne fakultete 1995/96, pa tudi prej v obliki oddelka oziroma odseka. Evalvacija in priprave nanjo so potekale dve leti v okviru projekta zagotavljanja kakovosti UL. Tisto, kar je ključno, ni 60 strani dolgo samoevalvacijsko poročilo z nekaj sto stranmi prilog, temveč način priprave poročila o tem, kako vidimo sami sebe na področju strukture delovanja, organizacijske kulture in nadzornih mehanizmov samooценjevanja. Fakultetna komisija za kakovost in akreditacijo v svoji razširjeni sestavi je opravila izjemno delo, bistvena pa je bila vključitev celotnega kolektiva Fakultete v aktivnosti, ko je v večkrožnem sistemu razprav po organizacijskih enotah lahko vsak posameznik dodal svoj kamenček v mozaik. Pristop k samorefleksiji celotne skupnosti Fakultete in učvrstitev zavedanja, kaj smo, kdo smo in kje so naši izzivi, je bil naporen in dolgotrajen ter je zahteval veliko zavzetost vseh: vodstva, zaposlenih in študentov. Mednarodna skupina presojevalcev je potrdila, da smo na pravi poti: prepoznavamo kakovost in smo zavezani kakovosti, in da to ni samo zapisano v dokumentih, ampak da to živimo vsak dan, s pogledom in mislimi, uprtimi v prihodnost. S tem so tudi potrdili stališče, da nas ne zanima več samo, kako dobri smo na posameznem področju in kaj smo dosegli, temveč kaj lahko še dosežemo in kje so naši izzivi. Sklepna misel evalvacijske komisije je bila: »Razvojno usmerjeno vodstvo in zadostna kritična masa kakovostnih delavcev ter zavzeti študenti so zagotovilo za kakovost Fakultete za farmacijo na Univerzi v Ljubljani.« To je za celotni kolektiv Fakultete izjemna pohvala. Sklepna misel seveda ne pomeni, da nimamo težav ali da teče vse samo gladko, ampak da se zavedamo svojih izzivov, da rešujemo zaplete in da sledimo svoji razvojni poti.

7 SKLEP

V preteklih dveh desetletjih smo na Fakulteti za farmacijo Univerze v Ljubljani ne samo sledili evropskemu modelu izobraževanja, temveč ga na področju farmacije tudi soustvarjali. To smo dosegali in še dosegamo s sistemi zagotavljanja kakovosti in z ustrezno uravnoteženostjo vsebin in kompetenc za izpolnjevanje raznolikih in vedno večjih pričakovanj družbe ob upoštevanju slovenskih posebnosti in potreb zaposlovanja.

8 REFERENCE

1. Svetlik I, Kristl J, Širok M, Komljenovič J. *Bolonjska prenova po ljubljansko*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani; 2012.
2. ENQA, ESU, EUA, EURASHE, EI, BUSINESSEUROPE, EQAR. *Standards and guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*. Bruselj: EURASHE; 2015.
3. Pejovnik S. *Universitatis Labacensis Rector Fui, Spomini na rektorska leta*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani; 2019.
4. Gaber S, Kos Ž, Turk G. *Priložnosti in izzivi zagotavljanja kakovosti visokega šolstva*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani; 2015.
5. Gobec S (urednik), Mataija L (urednik). *Poročilo o dosežkih Fakultete za farmacijo v letu 2010*. Ljubljana: Fakulteta za farmacijo; 2011.
6. Božič B (urednik), Toth B (urednik). *Poročilo o dosežkih Fakultete za farmacijo v letu 2014*. Ljubljana: Fakulteta za farmacijo; 2015.
7. *Pravila o organizaciji in delovanju UL FFA*. Dosegljivo na: <http://www.ffa.uni-lj.si/fakulteta/predstavitev/pravila-akti-in-ceniki>
8. Božič B, Obreza A, Atkinson J. *Pharmacy Practice and Education in Slovenia*. *Pharmacy*. 2018 Dec; 7(1). pii: E4.
9. *EAFP Annual Conference. Science-based pharmacy education: Towards better medicines and patient care. Final program*. Ljubljana: EAFP & ULFFA; 2014.
10. *Pravilnik o specializaciji iz medicinske biokemije*. *Uradni list RS* št. 15/2017.
11. Božič B (urednik), Toth B (urednik). *Poročilo o dosežkih Fakultete za farmacijo v letu 2016*. Ljubljana: Fakulteta za farmacijo; 2017.
12. *PHAR-QA projekt*. Dosegljivo na: <https://www.phar-qa.eu/publications/>
13. Gmeiner T, Horvat N, Kos M, Obreza A, Vovk T, Grabnar I, Božič B. *Curriculum mapping of the master's program in pharmacy in Slovenia with the PHAR-QA competency framework*. *Pharmacy*. 2017; 5 (2).
14. Božič B. *Competencies of the "first day of job" pharmacist*. V: *Potpara Z (urednik). Abstract Book, II Congress of pharmacists of Montenegro with international participation*. Budva: UCG&FKCG; 28–31 May 2015.
15. *EAFP Executive Committee. EAFP Position paper 2018: Four pillars for relevant pharmacy education*. 2018. Dosegljivo na: <https://eafponline.eu/wp-content/uploads/2018/06/here.pdf>

